

мальчиков/юношей в процессе их гендерной социализации, что предполагает организацию поддержки в процессе гендерной идентификации и самореализации личности ребенка. Гендерное образование будет способствовать решению проблем социализации, самоидентификации личности с учетом их пола и возраста.

В заключение скажем, чтобы организовать педагогические условия гендерного образования, необходимо формировать и развивать: серьезную теоретическую и методическую базу, которую могут создать педагоги-исследователи; соответствующую нормативную базу в документах органов управления образованием; методическую психолого-педагогическую готовность педагогов к гендерному образованию [5].

Список использованной литературы:

1. Кон И.С. Введение в сексологию. — М., 1990. — 336 с.
2. Гринских Г.В. Актуальность гендерного подхода в воспитании и обучении современной молодежи. – интернет-ресурс <http://articlekz.com/article/5700>.
3. Информация о реализации положений Пекинской платформы действий в рамках подготовки регионального обзора. Образование и профессиональная подготовка женщин. – интернет-ресурс. <http://www.unesco.org/fileadmin/DAM/Gender/documents/Beijing+15/Kyrgyzstan.pdf>.
4. Результаты Общереспубликанского тестирования и зачисления на грантовые и контрактные места вузов Кыргызской Республики в году: отчет Центра оценки в образовании и методов обучения. – Б.: 2015. – 115 с. – С. 20.
5. Штылева Л.В. Педагогика и гендер: развитие гендерных подходов в образовании. – интернет-ресурс ivanovo.ac.ru/win1251/jornal/jornal3/shtil.htm.
6. Отчет о состоянии реформы в системе высшего образования и о состоянии гендерного образования в Кыргызстане. - education.gender-az.org/Files/2_10_2_5.doc.

Рецензент: к.п.н. Джунусова А.И.

УДК: 82.07+398.7+809.434.1(045/046)

Жумагул кызы Айнура

Н. Исанов атындагы КМКТАУнун «Кыргыз тили» кафедрасынын окутуучусу

МАКАЛДАРДАГЫ КӨП МААНИЛҮҮ СӨЗДӨРДҮН СТИЛИСТИКАСЫ

Кыргыз макалдарынын дээрлик бардыгында анафора, эпифора, градация, кайталоо көрүнүштөрү орун алган. Өз кезегинде булар колдонулуш ыктарына жараша макалдардын стилистикалык өзгөчөлүктөрүн шарттап турат.

Макалада макал табияты башка көркөм чыгармалардан ушундай өзгөчөлүктөрү менен айырмаланып турары көрсөтүлөт. Ошон үчүн, андагы өтө кыска берилген омоктуу ойдун туюндурулушунун өзүнчө стилистикалык ыкмалары болот.

Өзөктүү сөздөр: макал, көркөм чыгарма, стилистикалык ыкма, макалдык мазмун, элдик оозеки чыгармачылык.

Жумагул кызы Айнура

Преподаватель кафедры кыргызского языка КГУСТА им. Н. Исанова

СТИЛИСТИКА МНОГОЗНАЧНЫХ СЛОВ В ПОСЛОВИЦАХ

Во всех кыргызских пословицах можно увидеть повторение таких художественных средств, как анафора, эпифора и градация. Этим самым обуславливает стилистические особенности пословиц по мере использования художественных средств.

В данной статье дана разница сущности пословиц от других художественных произведений. Таким образом, бывают стилистические приемы, которые охватывают в себе краткие, важные, значимые мысли, выражаемые в пословицах.

Ключевые слова: пословица, художественное произведение, стилистические приемы, содержание пословиц, устное народное творчество.

Zhumagul kizi Ainura

Teacher of the Kyrgyz language department of the KSUCTA n.a. N.Isanova

STYLISTICS OF MULTIMEDUAL WORDS IN AMBASSADORS

The repetition of such artistic means as anaphora, epiphany and gradation can be seen in all Kyrgyz proverbs. This determines the stylistic characteristics of proverbs upon using the artistic means. In this article, the difference between the essence of proverbs and other works of art is given. Thus, there are stylistic devices that embrace brief, important, meaningful thoughts, expressed in proverbs

Key words: proverb, a piece of art, stylistic devices, proverbial content, oral folk art.

Макалдарда таанытуучулук, эстетикалык баалуулук, өстүрүп-өнүктүрүүчүлүк, акыл-насаат берүүчүлүк, тарбиялоочулук болот да, ал көркөмдөлгөн формада уюшулат. Демек, макалдардын уюшулуп ишке ашырылышына көркөм стиль мүнөздүү. Көркөм стиль адабий тилдин функционалдык башка стилдеринен кескин айырмаланып турат. Ал бардык көркөм чыгармаларга бирдей мүнөздүү. Ошондой болсо да, көркөм чыгармалардын бардыгынын, б.а., ар бир жанрдагы чыгармалардын ар башка стилистикалык мүмкүнчүлүктөрү бар.

Башка көркөм чыгармалардын стилинде дайыма колдонулчу стилдик каражаттар макалдарда да пайдаланылат. Ал каражаттар катары троптор менен стилистикалык фигураларды белгилейбиз. Макалдардагы троптор деп кандайдыр бир нерсени, же көрүнүштү элестүү, образдуу жана таасирдүү деңгээлде сыпаттап берүү үчүн сөздөрдүн, сөз айкаштарынын жана сүйлөмдөрдүн өтмө, кыйытма мааниде колдонулушун белгилейбиз. Натыйжада макалдарда негизге, көңүлгө алынган нерселер, предметтер, көрүнүштөр, кубулуштар башка нерсеге, же көрүнүшкө өтүп кетет. Троптун негизин кайсы бир белгилери боюнча бири-бирине жакын болгон эки нерсенин, эки түшүнүктүн окшоштурулушу түзөт да, ал көркөм стилде абдан активдүү да, ийкемдүү да колдонулган ыкма болуп саналат. Мисалы, **Алма сабагынан алыс түшпөйт**, - макалында, биринчиден, сүйлөмдүн өзүндө кыйытма ой жатат, мында сүйлөмдүн мазмуну образдуулукту жаратты. Экинчиден, негизге, көңүлгө алынган нерсе – **алма**, аны макал тутумунда түз түшүнүктө да, өтмө мааниде да кабыл алууга болот. Үчүнчүдөн, алма өсүмдүгүнүн жемиши – **алма**, ал ата-энеден туулган **баллага** ооштурулду. Макалдагы философия – ушул. Макал табияты ушундай өзгөчөлүктөрү менен башка көркөм чыгармалардан айырмаланып турат. Ошон үчүн, андагы өтө кыска берилген омоктуу ойдун туюндурулушунун өзүнчө стилистикалык ыкмалары болот.

Көркөм стилдин негизги каражаттары катары стилистикалык фигуралар эсептелинет. Маселен, троптор көркөм ойлоонун мазмуну болсо, стилистикалык фигуралар көркөм кептин формасы болуп саналары белгилүү. Макалдардагы стилистикалык каражаттардын функциясы ойдун туюндурулушундагы дабыш кооздугун жаратуу, макалдын угулушу жагынан таасир этүү күчүн күчөтүү, ошондой эле макалдагы сөздөрдүн куюлуштуруп көркөм колдонулушу, ыргактуу айтылыш максаты менен байланышкан. Буларга макалдардагы сүйлөмдөрдүн бирдей сөз, же тыбыштык окшошуулары менен башталышы (анафора), бирдей сөз менен, же уйкаштыкта аякталышы (эпифора), бир өңчөй сөздөр менен кайталанышы (кайталоо) ж.б. кирет:

1. Көркөмгө кош көрүнөт,
кошогу менен беш көрүнөт.
2. Күз – күрөш, жаз – жарыш.

3. Эрден ашмак бар, элден ашмак жок.
4. Билими күчтүү миңди жыгат,
билеги күчтүү бирди жыгат ж.б.
5. Аргымактын жакшысы азыраак оттоп, көп жуушайт,
азаматтын жакшысы азыраак сүйлөп, көп тыңшайт.

Кыргыз макалдарынын дээрлик бардыгында анафора, эпифора, градация, кайталоо көрүнүштөрү орун алган. Өз кезегинде булар колдонулуш ыктарына жараша макалдардын стилистикалык өзгөчөлүктөрүн шарттап турат.

Ар бир көркөм чыгарма мазмун жана формага ээ болот, алар өз ара ажырагыс байланышта каралат. Макалдын да өзүнө таандык мазмун жана формасы бар. Макалдык мазмун катары: андагы камтылган олуттуу ойду; сүйлөм чегине сыйдырылган тексттик ойду; жыйынтык – бүтүм чыгарыла айтылган ойду; эреже-жобо мүнөзүндөгү ойду түшүнүү керек. Формасы ошол мазмунду туюндурган тилдик каражаттарга, тилдик каражаттардын колдонулуш жана уюшулуш мүнөзүнө, кыскалыкка негизделген. Макалдардагы дал ушул мазмун менен форманын көркөм-поэтикалык эмоционалдык-экспрессивдик маанайларда туюндурулуш мүнөзү өзүнө тиешелүү стилистикага көз каранды жана алар ар түрдүү: каршы коюу, салыштыруу, теңештирүү, күчөтүү ж.б. жолдор аркылуу ишке ашырылат. Маселен, **Алма сабагынан алыс түшпөйт**, - макалындагы **кандай жаралсаң, ошондой болосу, дараметке, дээрге жараша болот**, деңгээлинен ашып кетпейсиң сыяктуу ойлор макалдык мазмунду шарттаса, бул ойду ишке ашырып турган: **алма, сабагынан, алыс, түшпөйт** тилдик каражаттары форманы камсыздады. Мазмун менен форманын кыйытма мааниде образдуу туюндурулушу стилистикалык факторлорду жаратат, т.а., мазмун менен форманын жеткирилиши стилистикага байланыштуу. Ар бир тилдик кубулуштун: синоним, антоним, омонимдин өздөрүнө тиешелүү стилистикалык мүмкүнчүлүктөрү болот. Ошол сыңары макалдарда колдонулган көп маанилүү сөздөрдүн да стилистикалык колдонулуш, туюндурулуш өзгөчөлүктөрү бар.

Макалдарда көп маанилүү сөздөр негизинен төмөндөгүдөй стилдик максатта колдонулат.

а) Көп маанилүү сөздөрдүн кайталанып колдонулушу менен мазмун кеңейет, тереңдетилет, күчөтүлөт, өркүндөтүлөт.

1. Казанга **жакын** жүрсө, көөсү **жугат**,
ууруга **жакын** жүрсө, чуусу **жугат**.
2. Кайгы өмүрдү **кесет**, калп ырысты **кесет**.
3. Карды ачкан нанга **карайт**,
суукка тоңгон күнгө **карайт**.
4. Кардын **башын** кар **жейт**,
кандын **башын** кан **жугат**.
5. Мал баласы туулганда жерди **карайт**,
куш баласы туулганда көктү **карайт**,

Макалдардагы кайталанган: **жакын, жакын, жугат, жугат, кесет, кесет, карайт, карайт, башын, башын, жугат, жугат** сөздөрүнүн бардыгы – көп маанилүү сөздөр. Кыргыз макалдарынан көп маанилүү сөздөрдүн кайталанып колдонулушуна өтө эле көп мисалдарды келтирүүгө болот. Мунун өзүн, б.а., көпчүлүк макалдардын кайталанган көп маанилүү сөздөр аркылуу уюшулушун макалга мүнөздүү стилдик өзгөчөлүктөрдүн бири катары көрсөтүүгө болот. Айрым шарттарда кайталанган сөздөр мындай стилдик ыңгайлуулукту, маанини күчөтүүдөгү өзгөчөлүктөрдү жаратпастан, тескерисинче, кептин жугумдуулугун кемитип, көркөмдүк кунарын кетирип коюушу да толук ыктымал. «Чындыгында эле, бир сөздү ыксыз эле улам-улам кайталай берүү кептин көркөмдүк кунарын кетирип, окуучуну, же угуучуну тажатууга, көңүлүн кайт кылууга алып келет. Ошондуктан буга жол бербөө үчүн стилдин жана кептин бардык түрлөрүндө көбүнчө алардын (кайталануучу сөздүн) ордуна ат атоочторду колдонууга мажбур болобуз. Муну менен катар ушул эле максатта

синонимдер да көп колдонулат» [8]. Сөздүн, же жалпы эле тилдик кайталоолор боюнча бул пикирден башкача көз караштагы пикирлерди да келтирүүгө болот. «Прозалык, же поэзиялык чыгармаларда болсун, сүрөттөп жаткан түшүнүккө, окуяга, же бирөөгө атайын назар салуу, көңүлүн ээлөө максатында сөз кайталоо колдонулуп келе жатат. Сөз кайталоо көбүнчө оозеки поэзияда мол. Көп учурда бир көрүнүштү экинчи бир көрүнүшкө салыштыруу процессинде да сөз кайталоо кенен орун алат.

Жакшы кушка жаман куш,
табы менен теңелет.

Жакшы кызга жаман кыз,
багы менен теңелет.

Жакшы эрге жаман эр,
малы менен теңелет (Санат ырларынан).

Адамдар арасындагы жана табийгый көрүнүштөгү «жакшы» жана «жаман» сапаттарды, бакыт менен бакытсыздыкты бири-бирине салыштыруу аркылуу автор айта турган оюн ачык, даана жеткире алган. Мында **кушка... куш, кызга... кыз, эрге... эр жана жакшы... жакшы, жаман... жаман** деген сыяктуу бир эле маанидеги сөздөрдүн көп кайталанышы көңүлдү өзүнө бөлүп, таасирдүү интонацияга ээ болгон. Ушундай эле бир маанидеги сөздөрдүн бир нече жолу кайталанышы менен ырдын уйкашы да, ритмикалык тыныгуусу да уюшулат», - (1980. 70.) деп белгилейт профессор Б. Керимжанова. «Кайталоо ыкмасы официалдуу, иштиктүү, илимий, публицистикалык стилдеги тексттерге салыштырмалуу алганда, көркөм стилдеги чыгармалардын тилинде активдүү колдонуларын, алардын ичинде элдик оозеки чыгармаларга айрыкча мүнөздүү экендигин факт материалдар ырастап турат:

Жоолаганың ким эле,
жообунду айт деп тим эле.
Издегениң ким эле,
ишинди айт деп тим эле.
айгайды алар салганы («Манастан»)
Сызгычылар сыбызгысын сызгырылтат,
сыбызгычылар сыбызгысын сызгырылтса,
биз сыбызгыбызды сызгырылтпай,
ким сыбызгысын сызгырылтат (жаңылмач).
Бай малын жейт,
кедей жанын жейт,
уятсыз арын жейт (макал).

Мисалдардагы кайталоолордун тек жерден колдонулбастыгы, б.а., ийкемдүү стилдердин бир түрү катары калыптанып калгандыгы ачык байкалып турат. Мындай тилдик кайталоолордун текст ичинде колдонулуш өзгөчөлүктөрү, түрлөрү, өзгөчө поэтикалык кепке мүнөздүүлүгү, табияты эски учурдан эле калыптанып калган» (Дунканаев А. 2010. 172.). Демек, кайталоо – стилистикалык ыкма. Көркөм чыгармалардын спецификалык өзгөчөлүгүнө, жанрдык табиятына байланыштуу тилдик кайталоолор колдонулат. Тең байланыштагы татаал сүйлөм түзүлүшүндөгү макалдарда лексикалык кайталоолор айрыкча жыш кездешерин өйдөдө келтирилген мисалдардан ачык байкоого болот. Мунун себеби, макал тутумундагы жөнөкөй сүйлөмдөрдүн өз ара тең катар колдонулушунда лексикалык кайталоолордун өз орду бар, ал макалга мүнөздүү айтым ыргагынын сакталышында керектелет, т.а., биринчи жөнөкөй сүйлөмү менен кийинки жөнөкөй сүйлөмдөрүнүн тең салмактуу айтылыш милдетин аткарат. Бул лексикалык кайталоолордун макалдардагы **стилистикалык бир мүмкүнчүлүгүн** шарттайт:

1. Казанга **жакын** жүрсө, көөсү **жугат**,
ууруга **жакын** жүрсө, чуусу **жугат**.

Стилистикалык экинчи бир мүмкүнчүлүгү катары, лексикалык кайталоолордун көркөм-поэтикалык, эстетикалык беделин көтөрүүдөгү милдетин көрсөтүүгө болот. Мисалдардагы: **жакын // жакын, жугат // жугат, кесет // кесет, карайт // карайт, башын // башын, жутат // жутат, карайт // карайт** лексикалык кайталоолорго макал түзүлүшүнөн ажыратпай туруп абай салсак, көркөм поэтикалык каражат катары ажары чыгып, макалдардын таасир-угумун арттырып тургандыгын сезебиз. **Үчүнчү стилистикалык мүмкүнчүлүгү** кайталанган лексемалардын бардыгы көп маанилүү сөздөр болуп саналат да, макал тутумунда биринин маанисин экинчиси күчөтүү, өркүндөтүү, кеңейтүү кызматын өтөйт. Бул учурда кайталанган лексемалар бирдей тыбыштык түзүлүштө турса дагы, биринин мааниси экинчисинин маанисинен белгилүү бир семалык айырмачылыкка ээ болуп турат. Мисалы, биринчи макалдагы **жакын, жакын; жугат, жугат** көп маанилүү сөздөрүн аламы. 1-**жакын казанды кармоого** байланыштуу болсо, 2-**жакын бирге жүрүү** маанисин туюнтту, 1-жугатта тийип жугуу мааниси болсо, 2-**жугатта кесепети тийүү** мааниси билдирилди. Макал мазмунунан туруп, **жакын, жакын, жугат, жугат** көп маанилүү сөздөрүнүн мындан сырткаркы бир канча маанилерин сууруп чыгууга болот. Арийне, көп маанилүүлүктүн макал тутумундагы андай табияты мурдагы бөлүмдөрдө дурус эле белгиленди, ушундан улам, кайталап эскертүүнү эп көрбөдүк. Макалдагы бул маанилер түздөн-түз көп маанилүүлүккө тиешелүү болуп саналат. Казанга **жакын** жүрсө, көөсү **жугат**, ууруга **жакын** жүрсө, чуусу **жугат**, - макалындагы көп маанилүү сөздөргө мүнөздүү мындай өзгөчөлүктөр калган макалдардагы көп маанилүү сөздөргө да тиешелүү. Муну макал тутумундагы көп маанилүү сөздөрдүн семантикалык стилистикасы деп баалайбыз.

б) Макал тутумундагы ар башка көп маанилүү сөздөр өз ара тең катар коюлуп, алар салыштырылуу аркылуу макалдык мазмун жаратылат:

1. Көз – коркок, кол – баатыр.
2. Бирдин иши – чөл,
миңдин иши – көл.
3. Катуу сөз – камчы,
жылуу сөз – укурук.
4. Күз – күрөш, жаз – жарш.
5. Өз өлтүрбөйт, жат жарытпайт ж.б.

Мисалдардагы: **көз – кол, коркок – баатыр, чөл – көл, камчы – укурук, күрөш – жарыш, өлтүрбөйт – жарытпайт** сөздөрү бири-бирине тең катар турат жана алар салыштырылуу аркылуу макалдык мазмунду шарттады. Макал мазмунун шарттоодогу бул тилдик каражаттардын стилистикалык мүмкүнчүлүктөрү бир кылка эмес, алардын ортосунда белгилүү даражадагы стилистикалык өзгөчөлүктөр бар. 1-3-мисалдардагы: **көз – кол, чөл – көл, камчы – укурук** сөздөрүнүн макал тутумунда тең катар коюлуп салыштырылышы өз ара бири-бирине карата карама-каршы маанилерди жаратты. 1-мисалдагы **көз** жана **кол** көп маанилүү сөздөрү **жакшы-жаман, күн-түн, коркок-баатыр** лексемалары сыяктуу табиятынан карама-каршы маанидеги сөздөр катары эсептелинбейт, бирок макал тутумундагы **коркок, баатыр** сөздөрүнүн синтаксистик катыш таасиринин алкагында карама-каршылыкка ээ болду. 2-мисалдагы **чөл, көл** сөздөрү негизинен карама-каршы маанилерде турат да, макалда колдонулду менен өтмө маанилүүлүккө ээ болуп, ага байланышкан стилистикалык кызмат аткарды. 1-мисалдагы **көз** менен **кол** көп маанилүү сөздөрү негизге алынып, алардын кандайлыгы **коркок, баатыр** сөздөрү аркылуу салыштырылды. Мында **көз** менен **кол** бири-бирине түздөн-түз салыштырылган жок. 2-мисалдагы **көз** менен **кол** сөздөрү өтмө мааниде колдонулуп, аларда кандайлык мааниси бар жана алар бири-бирине карата салыштырылды. Ал эми 3-мисалдагы **камчы, укурук** сөздөрүнүн лексикалык маанилерин өз алдыларынча алганда, алар карама-каршы маанилерге ээ эмес, бирок макал мазмунунда карама-каршы маанилерде турат, алардын өз ара каршы маанилери өтмө маанилерди макал мазмунунда билдиргенине байланыштуу келип чыкты. **Камчы, укурук** сөздөрү **чөл, көл** сөздөрү сыяктуу салыштырылды. 4-мисалдагы **күрөш**

менен **жарыш** сөздөрү – көп маанилүү сөздөр. Булар макал мазмунунда **чөл-көл, камчы-укурук** сыяктуу карама-каршы маанилерде турган жок, тек гана, тең катар коюлуп салыштырылды. Арийне, күрөш, жарыш сөздөрүнүн салыштыруучулук мүнөзү бошоң, ал **чөл-көл, камчы-укурук** өңдүү курч коюлган жок. Муну өзүнчө стилистикалык ыкма катары кароого болот. 5-мисалдагы **өлтүрбөйт** жана **жарытпайт** кыймыл-аракеттик маанидеги сөздөрү да өз ара тең катар коюлуп, жыйынтык чыгаруу мүнөзүндө айтылды. Натыйжада мындай түзүлүштөгү макалдардын стилистикалык өзгөчөлүктөрү катары: салыштыруу, карама-каршы коюу, теңештирүү, жыйынтык-бүтүм чыгаруу ыкмаларында берилишин белгилейбиз.

в) Көп маанилүү сөздөр бир нече маанини өз ичине камтуу менен, макалдык мазмундун жаралышына өбөлгө түзүү милдетин аткарат. Мындай стилистикалык ыкма макалдык мазмундун жаралышына өбөлгө түзүү милдетин аткарат. Мындай стилистикалык ыкма макалдык ойдун калыптанышында, образдуулуктун жаралышында, кыскалыктын ишке ашышында маанилүү роль ойнойт:

1. Жакшы атка бир камчы,
жаман атка миң камчы.

2. Жакшыга жанаш, жамандан адаш.

3. Эрикчээлге эшик арт.

4. Билимдүүнүн түнү – күн.

билимсиздин күнү – түн ж.б.

1-мисалдагы **миң** сан атооч сөзү конкреттүү сандык түшүнүктү билдирет, бирок макалда **мин** деген конкреттүү сандык түшүнүктү билдирүү максатын көздөгөн жок, тек гана **миң** саны аркылуу абстракттуу **көп** түшүнүгүн туюндурду. **Бир камчы** менен **миң камчы** тең катар коюлуп, мин сөзүндө **баары бир** деген да маани канкууланып турат. 2- макалдагы **жанаш** сөзүнөн **чогуу бол, жакын жүр, ажыраба** өңдүү маанилер өнүп чыкса, **адаш** сөзү **жолобо, кач, алыс бол** сыяктуу бир канча маанилерди туюндурду. 3-4-макалдардагы **арт, күн, түн** сөздөрү да макал тутумунда көп маанилүүлүккө ээ. Эң башкысы, кандай гана макалдарда болбосун, көп маанилүү сөздөр макал табиятын шарттоодо таасирдүү функцияга ээ болушат. Алардын стилистикалык мүмкүнчүлүктөрү дал ушул макалдык табияттын жаралышындагы аткарган милдеттери болуп саналат.

г) Көп маанилүү сөздөр макал тутумундагы башка лексикалык бирдиктер менен үндөштүктө жана уйкаштыкта колдонулушу аркылуу макалдардын көркөмдүүлүгүн, поэтикалуулугун камсыздап турат. Макалдардын угумдуулугун, таасирдүүлүгүн арттырууда мындай стилистикалык ыкма өзгөчө милдет өтөйт:

1. Сүйбөгөнгө **сүйкөнбө**.

2. Жаз – **жарыш**, күз – **күрөш**.

3. Жаман атка жал бүтсө,
жанына торсук байлатпайт.

5. Тышы – **жалтырак**, ичи – **калтырак**.

Макалдардан көрүнүп тургандай, көп маанилүү сөздөр макал тутумундагы кайсы бир сөз менен тыбыштык үндөштүктө, же болбосо, өз ара уйкаштыкта уюшулган. Мындай өзгөчөлүктөрдү да көп маанилүү сөздөрдүн стилистикалык бир мүмкүнчүлүгү катары эсептөөгө болот.

Демек, макалдардын макалдык табиятынын жаралышында көп маанилүү сөздөрдүн стилистикалык ыкмаларда колдонулушу да маанилүү ролго ээ экендигин белгилеп коюуга тийишпиз.

Пайдаланылган адабияттар:

1. Азыркы кыргыз адабий тили. – Бишкек: 2009.
2. Кыргыз макал-лакаптары (Түзгөн – Ж. Усупбеков) – Фрунзе: Кыргызстан, 1982.

3. Кыргыз тилинин түшүндүрмө сөздүгү. Ред.: Э. Абдулдаев., Д. Исаев. – Фрунзе: Мектеп, 1969.
4. К. Карасаев. Накыл сөздөр. –Фрунзе: Кыргызстан, 1982. -367 б.
5. Мамытов Ж. Көркөм чыгарманын тили. –Фрунзе: Мектеп, 1990. -121 б.
6. Ибрагимов С. Лингво-этнокультурология – тилдик маданият таануу.-Бишкек: КМПУ, 2000.-118 б.
7. Өмүралиева А. Кыргыз макалдарынын тексттик табияты. (Тексттик этнолингвистикалык аспект) Канд.дисс.автореф. – Бишкек: 2008. –19 б.
8. Усубалиев Б. Кыргыз филологиясы жана филологдору. – Бишкек: 2007. 207.

Рецензент: к.ф.н., доц. Джумалиева Г.Э.

УДК 81-11(575.2) (04)

Жунушалиева Г. Ж.

КР УИАнын Ч. Айтматов атындагы Тил жана адабият институтунун
ага илимий кызматкери

САНДАРДЫН УЛУТТУК ИДЕЯЛОГИЯДАГЫ МААНИСИ

Берилген макаланын максаты катары улуттук маданияттын өзгөчөлүктөрү жөнүндөгү маалыматты сандык мааниде берүү каралат.

Ачкыч сөздөр: сан, сандык маани, сандар символу.

Жунушалиева Г.Ж.

Старший научный сотрудник Института языка и литературы
им. Ч. Айтматова при НАН КР

ЗНАЧЕНИЕ ЧИСЕЛ В НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕОЛОГИИ

Целью данной статьи является рассмотрение значения числительных, которые включают в себе информацию об особенностях национальных культур.

Ключевые слова: число, значение чисел, символика чисел.

Zhunushaliev G.Zh.

Senior Researcher of the Institute of Language and Literature
them. Ch. Aitmatov at the National Academy of Sciences of the Kyrgyz Republic

THE MEANING OF NUMERALS IN THE NATIONAL IDEOLOGY

The purpose of this article is to consider the value of numerals, which contain the information about the features of national cultures.

Keywords: number, value of numbers, symbols of numbers.

Ар бир улуттун тили өзүнө гана тиешелүү башка тилдерден өзгөчөлөнгөн айырмачылыгы бар. Кыргыз тили өзүнүн тарыхый эволюциясында, ички динамиканын негизинде түрк тилдеринен бир аз айырмаланып, өзгөчөлүгү менен азыркы учурга жетти. Улуттук тилибиздин нечен доорлорду басып өтүп, канча диалект менен говорлорго бөлүнүүнүн натыйжасында жеткен азыркы абалы - өзүнүн ички система-структурасын, тилдик ажырагыс биримдигин, уюшкандыгын сактап келет. Ушул сыяктуу ар бир коом өзүнүн наркына ылайык улуттук идеяны кийинки муундарга берип отуруп, адамзат жашоосу, илими, идеясы ж.б. улана берет.

Кыргызстан өз эгемендүүлүгүн алган жаңы доор мезгилинде илим дүйнөсү чоң өзгөрүүлөргө тушугууда. Биздин алдыга койгон максатыбыз – кыргыз улутубуздун жашоо шартында, улуттук маданиятыбызда колдонулган сандардын идеясын чечмелөө маселеси